

X. 5554 - 1939 január 25. II. t. államtud - egyhangu'

XIV. 8031 - 1946 július 24. I. t. - " - egyhangu'

XV 8317 - 1947 május 7. I. t. jogtud. kieg. egyhangu'

- - 8419 - - július 9. - II. t. - - alks. hitint.

Kül. Budapest 1917 január 25.

avatói éviál 1353 / 1946. 47. j. i. g.

Rep. 1947. vii. ii.

A DOKUMENTUM
 1239. 46 47.
 Elk: 18. 47. június 16.
 ...
 ...

Előzetes! "Egyhangú"
 1947. június 12. 57

Előzetes! "Egyhangú" műposztissal.
 Debrecen, 1947. június 12-én
 Dersó
 Birabatra kiadom!

Is Baesó Feno"
 "Dersó" Gyula
 professzor megalak.

Debrecen, 1947. június 16-án.

e. i. déán.

Bizonyítás a polgári perben.

Doctori értekezés,
írta: Zálnoky Jenő dr.

Tartalom:

- I. A bizonyítás fogalma és tárgya.
- II. A perbeli beismerés, korlátozott beismerés és köztudomás.
- III. Bizonyítási teher, a bizonyítékok szabad mérlegelése és a törvényes vélelem.
- IV. A bizonyítás felvétele.
- V. A bizonyító eszközök fogalma és a bizonyító eszközök egyenként.
- VI. Befejezés.

Forrásmunkák:

dr.Bacsó Jenő : A polgári perrendtartás tanköny-
-ve.

dr.Fabinyi Tihánér: A polgári perrendtartás tör-
-vénye és joggyakorlata.

dr.Magyary Géza: Magyar polgári perjog.

dr.Meszlény Artur: Bevezető a polgári perrend -
-tartásba.

Jancsó György: A magyar polgári perrendtartás
rendszeres kézikönyve.

I. A bizonyítás fogalma és tárgya.

A bizonyítás a polgári pernek szinte legfontosabb szaka, mert ezen alapul a peres felek közötti jogvitát eldöntő ítélet. Ha a per során valamelyik fél ellenfelének tényállításait tagadja, a bíróság e tényállításokat csak akkor fogadhatja el ítélezésének alapjául, ha azok valóságáról meggyőződött. A vitássá tett tényállítások valóságáról való meggyőződhetőség eszköze az 1911:I.tc. VIII. fejezetében szabályozott bizonyítás.

A bizonyítás mint perbeli tevékenység fogalmilag több mozzanatból tevődik össze. Nevezetesen valamelyik fél felajánlja a bizonyítást, a bíróság az ajánlott bizonyítás felvételét elrendeli és foganatosítja, majd pedig a bizonyításfelvétel eredményét mérlegeli és e mérlegelés alapján megállapítja, hogy az egyik peresfél által tagadott tényállítás valóságáról meggyőződött-e, vagy sem.

Ezekből a fogalmi mozzanatokból kitűnően a bizonyítás az a perbeli tevékenység, melynek célja, hogy a bíróságban meggyőződést keltsen a perben vitássá vált tényállítások valósága felől. A bizonyítás nem a peresfelek, vagy a bíróság egyoldalú tevékenysége, hanem kettőjük kölcsönös közreműködése és ennek eredményeként annak a bírói megállapítása, hogy a kétség

tett tényállítás igaz-e vagy sem. E kölcsönös közreműködést megállapító általános szabály alól kivételnek is van helye, mégpedig akkor, ha a bizonyítást a bíróság hivatalból rendeli el. A fél és a bíróság kölcsönös tevékenységének vizsgálatánál megállapítható továbbá, hogy a bizonyítás során a peresfél csupán egy tevékenységet fejt ki; és pedig felajánlja a bizonyítóeszközt. A bíróság tevékenysége azonban kettős: egyrészt elrendeli és foganatosítja a bizonyítás felvételét, másrészt mérlegeli a bizonyítás eredményét és e mérlegelés alapján von okszerű következtetést a tényállítás valóságára, vagy valótlanóságára. A bizonyítás tárgya a perrendtartás szerint minden esetben csak tényállítás lehet. Mégpedig olyan tényállítás, melyet valamelyik fél a perben illetőleg a szóbeliség elvénél fogva a szóbeli tárgyaláson tett. Olyan tényállítást, melyet a felek a szóbeli tárgyaláson nem hoztak fel, a bíróság nem vehet figyelembe. Ezen szabály alól csupán a Pp. 267. §-ában foglaltak szerint van helye kivételnek, de ott is csak a hivatkozott szakasz második bekezdésében foglalt megszorítással.

Minden egyes perbeli tényállítást nem kell bizonyítani, hanem csupán azokat, melyek perdöntő jelentőségűek. Ezeket is csak akkor, ha az ellenfél azok valóságát tagadja. Perdöntő az a tényállítás, amelyre a felperes a keresetében érvényesített jogát, az alperes pedig a maga tagadását alapítja. Tehát lényegében olyan

tényállítást, amelyhez valósága esetén a tárgy jog valamely jogot keletkeztető, megváltoztató, vagy megszüntető hatást fűz. Az ilyen tényállítást tehát jogi tény, s ha a fél magát a jogi tényt bebizonyítja, a közvetlen bizonyítás esete forog fenn. Minthogy azonban a félnek igen sok esetben nem áll módjában magát a jogi tényt bizonyítani, éppen ezért a Pp. 273. §.-a lehetőséget ad olyan ténykörműlmenyekkel való bizonyításra is, melyek már magukbanvéve, vagy együttvéve a tényállítást valóságára, vagy valótlanságára alapos következtetést engednek. Ilyen esetekben a bizonyítás közvetett. A Pp. 266. §.-a szerint a bíróság az olyan tényállítást tekintetében, melyet perdőntőnek ismer fel, de amelyről másik fél nem nyilatkozott, köteles ezt a felet nyilatkozattételre felhívni. A félnek a felhívás után lehetősége van arra, hogy vagy kifejezetten tagadja a szóbanforgó tényállítást, vagy pedig olyan tényállításokat adjon elő, amelyek nem férnek össze a kifejezetten nem tagadott tényállításokkal; tehát közvetett módon tagadjon. A perrendtartás eme szabálya azért bír különös jelentőséggel, mert annak folytán a fél nem kerülhet abba a hátrányos helyzetbe, hogy a bíróság valónak fogadja el az ellenfélnek azokat a tényállításait, amelyeket a fél nem tagadott. Ha azonban a felhívott fél nem nyilatkozik és a bíróság a félnek a per során tett előadásaiból sem vonhat következtetést arra, hogy a vonatkozó tényállítást tagadni akarja,-

ez esetben a tényállítás bizonyítására nincs szükség, azt a bíróság a perben valóul elfogadni köteles.

Ezen túlmenőleg szükségtelen továbbá a bizonyítás a perben beismert tényállítás és a köztudomásu tény tekintetében.

II. A perbeli beismerés, korlátolt beismerés és a köztudomás.

Az a fél, aki a perben valamely tényállítást tesz, csak akkor kényszerül azt bizonyítani, ha az ellenfél tagadja. A Pp. 263. §.-a szerint ugyanis az olyan tényállításokat, melyeket az ellenfél a szóbeli tárgyaláson beismert, bizonyítani nem szükséges. Ha azonban a beismerés nem a perbíróság, hanem a kiküldött, vagy megkeresett bíró előtt történik, a beismerésnek csak akkor van bizonyítást feleslegessé tevő hatása, ha azt a kiküldött, vagy megkeresett bíró jegyzőkönyvbe foglalta.

A Pp. 498. §.-a szerint az első bíróság előtt tett beismerés a fellebbezési eljárásban is megtartja hatályát. E szabály alól kivétel csak annyiban van, hogy a járásbíróság előtt tett, de a tárgyalási jegyzőkönyvbe fel nem vett beismerés hatályát a fellebbezési bíróság a körülmények szerint ítéli meg.

A perbeli beismerés a félnek egyoldalú nyilatkozata, melyet a perben tesz és amelyhez az ellenfélnek nemcsak a hozzájárulása, de még jelenléte sem szükséges. Minthogy azonban a félnek perképeséssel kell birnia ahhoz, hogy

a-perben érvényesen eljárhasson, ennél fogva perbeli beismerés érvényességéhez is szükséges, hogy azt perbeli cselekvőképességgel rendelkező fél tegye. Abban az esetben tehát, ha a fél maga nem bír cselekvőképességgel, akkor a perbeli beismerés érvényes megtételére a törvényes képviselő van jogosítva. Ebből következik, hogy a kiskorú fél beismerő nyilatkozata, ha ahhoz a törvényes képviselő nem járul hozzá, lehet a Pp. 273. §.-a szerint, olyan egyéb körülmény, melyből a bíróság a tényállítás valóságára következtetést vonhat, de semmiesetre sem tekinthető perbeli beismerésnek.

A perben a félnek jogában áll, hogy ellenfelének tényállítására ne nyilatkozzék, vagy pedig beismerje, illetve tagadja a tényállítás valóságát. Ugy a beismerés, mint a tagadás történhetik annak kijelentésével, hogy a tényállítás való, vagy nem való. De történhetik olyanképen is, hogy a fél a beismeréshez vagy tagadáshoz újabb tényállításokat kapcsol. Hogy ezeknek az új tényállításoknak a beismerés vagy tagadás hatályosságára milyen következményük van, két ellentétes nézet alakult ki.

Az egyik nézet szerint a perbeli beismerés nem osztható meg, hanem azt egész tartalma szerint kell elfogadni, még akkor is, ha a beismeréshez kapcsolt új tényállítások a beismert tényeknél későbbi eredetűek.

A másik álláspont szerint a beismerés hatályos marad, ha vele kapcsolatosan tett új tényállítások önállóak,

de ha ezek a tényállítások a beismerést bármely vonatkozásban korlátozzák, vagy azt kiegészítik, úgy a bíró köteles vizsgálni, hogy a nyilatkozatot beismerésnek, vagy tagadásnak kell e tekinteni.

A Pp. 264. §.-ában az utobb említett álláspontot tette magáévá. Az idézett szakasz első bekezdése szerint a beismerés hatályosságára nincsen befolyással az, ha önálló, a beismert tényállással nem ellenkező állítások is vannak hozzákapcsolva. A második bekezdés azonban már arra az esetre tartalmaz rendelkezést, mikor a beismerő fél nem önálló, hanem a beismert tényállításokkal egyidejűleg azokat kiegészítő, vagy korlátozó nyilatkozatot tesz. Ilyen esetben a bíró az eset körülményei szerint ítéli meg, hogy a nyilatkozat beismerésnek, vagy tagadásnak tekintendő e.

Az idézett szakasz második bekezdésének fennforgása esetén mindig az a kérdés vizsgálendő, hogy a módosított előadásban a fél elfogadja e ellenfelének tényállításait és ezeket csak olyan új tényállításokkal egészíti ki, melyek az általa beismert tényállítások jogi hatását csupán módosítják, vagy pedig módosító előadása valóság esetén nem zárja e ki egyáltalán azt a jogi hatást, amelyet az ellenfél a maga tényállításainak kíván tulajdonítani.

A bíróság által ismeretes köztudomásu tényeket bizonyítani nem szükséges. Ugyanez áll azokra a tényekre is, amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van, - rendelkezik a Pp. 277. §.-ának első bekezdése. A második bekezdés szerint ezeket a tényeket a bíróság

-akkor is figyelembe veszi, ha a felek fel nem hozták, köteles azonban a feleket ezen tényekre a tárgyaláson figyelmeztetni.

A törvény nem határozza meg és taxative sem sorolja fel azokat a tényeket, amelyeket köztudomásúnak kell tekinteni, csupán annak megállapítására szorítkozik hogy a köztudomásu tényeket csak akkor nem kell bizonyítani, ha azok a bíróság előtt ismeretesek.

-Hogy mit kell tehát köztudomásu tény fogalma alatt érteni, annak elvi meghatározása a jogtudomány feladata.

-A köztudomás valamely ténynek nem állandó tulajdonsága és nem független tértől és időtől. Valamely tény köztudomásu lehetett századokkal ezelőtt, s ma már bizonyításra szorul. Valamely tény köztudomásu lehet egy ország területén belül anélkül, hogy köztudomásu lenne a világ minden táján. A tértől és időtől való függésen kívül a köztudomás ugyanabban az időben és egy meghatározott területen belül még a társadalom osztálytagozódásának is függvénye. Köztudomásu lehet egy tény valamely társadalmi osztályhoz tartozók körében, míg a másik osztályhoz tartozók előtt nem.

-E megszorítások figyelembevételével azt mondhatjuk, hogy köztudomásu az a tény, melynek valósága közvetlen személyes tapasztalat alapján terjedt el egy bizonyos helyen és időben az egész nép vagy a társadalom egy bizonyos csoportjában akként, hogy azt mindenki, illetve az emberek egy csoportja valónak

is fogadja el. Az ilyen tényt ha azt mint köztudomást a bíróság is ismeri, a perben bizonyítani nem kell.

A birói gyakorlat szerint köztudomású tény hogy egyes személynek háztartáson kívüli életfenn-tartása rendszerint nagyobb költséggel jár, mint a-mennyibe közös háztartás folytatásánál egy személynek ellátása kerül. Köztudomású tény például továbbá, hogy a kut kotrása nem olyan művelet, mely bizonyos időszakonként- akár van rá szükség, akár nincs- tel-jesítendő lenne.

III. Bizonyítási teher, a bizonyítékok szabad mérlegelése és a törvényes vélelem.

A polgári perrendtartási jognak egyik leg vitatottabb kérdése, hogy kit terhel a bizonyítás. Az kétségtelen, hogy a bizonyítási teher szabályozása a perjog körébe tartozik, mert csakis a perben válik kérdésessé, hogy melyik fél tartozik valamely perbeli tényállítás valóságát bizonyítani. Bár a magánjog meghatározza, hogy egy konkrét tényhez milyen joghatás fűződik, azt azonban, hogy mely ténynek a bizonyítása terheli a felperest, vagy alperest- a perrendtartás szabályozza.

A bizonyítás terhét a magyar jogban jogszabály határozza meg. A főszabály Pp. 269. §.-a. Emellett egyes magánjogi törvényeink is tartalmaznak rendelkezéseket a bizonyítási teherre vonatkozólag. A Pp. 269 §.-a szerint a bizonyítás azt a felet terheli, aki-nek érdekében áll, hogy a bíróság az állított tényt

valónak tekintse. A bizonyítási teher ekénti szabályozása a Pp. egyik fontos alapelvéből: a tárgyalási elvből következik. A per ténybeli anyagának összegyűjtése ugyanis a felek kötelessége és a bíróság csak a felek által a perben előadottak alapján ítélkezhetik a per tárgya tekintetében. Meg kell azonban jegyezni, hogy a tárgyalási elv nem zárja ki azt, hogy a bíró az ügy kimerítő tárgyalására gondot ne fordítson.

A tárgyalási elv és a bizonyítási teher Pp. 269.§.-a szerinti szabályozása között szoros összefüggés van. A bíró ugyanis a felek által előadott tényállításokból állapítja meg azt a tényállást, amelyen ítéleti döntése alapul, ehhez pedig az szükséges, hogy a tényállítások valósága kétségtelen legyen. Ha valamely tényállítást az alperes tagad és tagadásával szemben a bizonyítás sikerre nem vezet, azt a tényállítást a bíró figyelembe nem veheti. De a bizonyítási teher kérdése éppen ilyen esetben merül fel. Ha ugyanis a bizonyítás sikerre vezetett, akkor nem lehet vita tekintetben, hogy ki bizonyított. A kérdés vitássá akkor válik, amikor azt kell eldönteni, hogy ki lett volna köteles bizonyítani. Ezt a vitát a Pp. 269. §. úgy dönti el, hogy a bizonyítás azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy az állított tényt a bíróság valónak fogadja el.

A Pp. 269. §.-a magyarázatként kiemeli, hogy azokat a tényeket, amelyek a jog megalapítására szolgálnak,

annak a félnek kell bizonyítania, aki a jogot érvényesíteni akarja. Ellenben azokat a tényeket, melyek az érvényesített jog létrejöttét kizárják, vagy a jogot megszüntetik, annak a félnek kell bizonyítania, aki a jog érvényesítését ellenzi.

Figyelemreméltó a Pp. 269. §.-ánál, hogy az első mondat részletes szabályt állít fel a bizonyítási teherre vonatkozólag, s a második mondata csupán azt a célt szolgálja, hogy a gyakorlati alkalmazás köréből a perjogi vitákat kizárja és feleslegessé tegye.

Polgári perrendtartásunk a bizonyítási teher szabályának megállapítása után nyomban foglalkozik a bizonyítékok szabad mérlegelésének kérdésével. A Pp. 270. §.-a szerint a bíróság a tényállítás valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával itéli meg. Ez a rendelkezés tág teret biztosít a bíró számára a bizonyítékok szabad mérlegelése tekintetében. Természetes azonban, hogy ez a lehetőség nem terjedhet az önkényességig. Ennek biztosítéka az említett szakasznak az a további rendelkezése, hogy azokat az okokat, melyek a bíróság meggyőződését előidézték, az ítéletben tüzetesen elő kell adni, vagyis a felvett bizonyítás eredményeként kialakult meggyőződést indokolni kell. Ha a bíró a bizonyítás felvétele során szabálytalanságot követ el, vagy pedig az indoklás kötelezettségét elmulasztja, olyan jogszabálysértést követ el, amely miatt a jogorvoslat sikerre is vezet.

A bizonyítékok szabad mérlegelésének biztosítása a pol-

gári perrendtartás nagyon fontos rendelkezése, mivel felmenti a bírót ~~ana~~ kötelezettség alól, hogy ^{ha} egy tényállítás bizonyítása alakilag sikerre vezetett, azt valónak is fogadja el. A Pp. 270. §-ban foglaltak szerint az alakilag sikerült bizonyítást is szabadon mérlegeli a bíró, és ha e mérlegelés során nem támad benne az a meggyőződés, hogy a bizonyított tényállítás minden kétséget kizáróan való, - úgy azt ítéleti döntésének alapjául nem fogadja el. Ha törvényünk nem fogadná el a szabad mérlegelés elvét, úgy a bíró sokszor kerülne abba a helyzetbe, hogy meggyőződése ellenére döntsön el egy konkrét jogvitát csupán azért, mert a bizonyítás formailag jól sikerült.

Természetes azonban, hogy a bizonyítékok szabad mérlegelését a bíró nem értelmezheti oly módon, hogy bármely indoklás elég a Pp. 270. §-ban előírt kötelezettség teljesítésére. Az említett szakasz nyomán kialakult bírói gyakorlat világosan mutatja, hogy bíróságaink nem is élnek vissza a szabad mérlegelés lehetőségeivel, de felsőbb bíróságaink is éberren őrködnek afelett, hogy az alsóbíróságok e kérdésben helyes gyakorlatot folytassanak. A Kuria igen sok elvi jeles jelentőségű határozatot hozott a Pp. 270. §-al kapcsolatban és ezekben világos utmutatást adott az alsóbíróságok számára. Így többek között kimondotta a Kuria, hogy a Pp. 270. §-értelmében nem ~~szükség~~ elég-
séges az az általános kijelentés, hogy a szolgáltatott adatok és bizonyítékok beható mérlegelése és az ügy körülményeiből vont okszerű következtetés az, ami a

biróságot a tény megállapításánál vezette, hanem tüzetesen felsorolandók azok az okok: mely bizonyítási adatot miért fogadott el vagy nem fogadott el bizonyító erejűnek; és nem lehet csupán egyes bizonyítékokat kiragadni a ténymegállapítás indoklására.

Kiemelendő továbbá, hogy a Pp. 270. §-értelmében a bíróság meggyőződésének kialakításában a törvényes bizonyítási szabályokhoz csak a törvényben meghatározott esetekben van kötve. A Pp. csupán három törvényes bizonyítási szabályt tartalmaz és pedig a közokiratokra, a teljes hitelű magánokiratokra és a kereskedelmi könyvekre vonatkozóan. Törvényes bizonyítási szabályok tömegével tehát nem köti meg a bíró kezét.

A bizonyítékok szabad mérlegelése lehetővé teszi a bíró számára, hogy meggyőződését a saját tapasztalatai és ismeretei, figyelembevételével alakítsa ki. Különösen akkor bír jelentőséggel a bíró élettapasztalata amikor közvetlen bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, hanem csupán olyan adatok, melyek csak közvetett bizonyítékkul szolgálnak. Ezeknek a közvetett bizonyítékoknak az alapján a bíró a saját tapasztalatai segítségével alakítja ki meggyőződését és dönti el azt a kérdést, hogy az érvényesített jog azzal a tartalommal jött e létre, ahogyan azt valamelyik fél állítja.

A közvetett adatok értékelése tekintetében is rendelkezik a Pp. és pedig a 273. §-ban akként, hogy bizonyítani olyan ténykörülmenyekkel is lehet, melyek magukban véve, vagy együttvéve a tényállítás valóságára,

vagy valótlanságára alapos következtetést enged - nek. Ezt a szabályt nyilván azért vette fel külön a jogalkotó, hogy ezáltal is biztosítsa a közvetett bizonyítás igénybevételét és ezáltal is mintegy elősegítse az anyagítzigazság maradéktalan felde- ritésének a lehetőségét. A P.p. 273. §-a kimondja to- vábbá, hogy ezenkívül a bíróság a tényállítás való- ságára vagy a valótlanságára a tárgyalás egyéb kö- rülményeiből is következtetést vonhat. A bírónak tehát nemcsak közvetett bizonyítékokat kell mérle- gelnie, hanem az egyéb olyan körülményeket is, mely- ek a tényállítás valóságára vagy a valótlanságára engednek következtetést. Ezeknek az egyéb körülmé- nyeknek a mérlegelése alapján kialakult meggyőző- dését a bírónak szintén indokolnia kell az ítélet- ben.

A bizonyítás terhének és a bizonyítékok szabad mérlegelésének szabálya a törvényes vélelmeket, va- lóint azokat a jogszabályokat melyek szerint va- lamely ténykörülményegyalálában, vagy az ellenke- ző bebizonyításáig valónak tartandó, -nem érinti.
/ P.p. 272. §. /

A törvényes vélelmeket az anyagi jogszabályok ál- litják fel azzal a céllal, hogy bizonyos tény valósága esetén a bíró mindaddig tartozik egy má- sik tényt valónak elfogadni, míg az ellenkezője bizonyítást nem nyer. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatni, hogy a P.p. 273. §-ban foglaltak alapján két- ségtelen, hogy amennyiben a félnek a döntő tényáll

litást közvetlenül bizonyítania nem áll módjában, lehetősége van arra, hogy olyan tényállítások valóságáról győzze meg a bírót, melyek alkalmasak erra, miszerint azokból a döntő tényállítás valódiságára teljes bizonyossággal lehessen következtetni. Ha a körülmények gondos mérlegelésével levonható következtetés olyan nagyfoku valószínűséggel bír, hogy csak az esetek elenyészően csekély számában nem felel meg a valóságnak, akkor a törvényhozó felállítja a törvényes vélelem jogszabályát. A törvényes vélelem arra kötelezi a bírót, hogy ha egy tény bizonyítást nyert, abból egy másik tény valóságát tartozik elfogadni. Nyitva áll azonban annak a lehetősége, hogy a másik fél az ellenkezőjét bizonyíthassa.

Ilyen körülmények között tehát a törvényes vélelem nem háritja át a bizonyítási terhet a bizonyító fél ellenfelére, mert hiszen a bizonyító fél nem szabadul fel teljesen a bizonyítás terhe alól, hanem csak könnyebb lesz számára a bizonyítás. Az A. könnyebbség abban rejlik, hogy nem a perdöntő tényállítást kell bizonyítania, hanem elegendő, ha egy másik - s számára rendelkezésre álló - tény valóságáról győzi meg a bírót,

Igy például a teljes vételár kifizetését nem kell nem kell bizonyítani a vevőnek abban az esetben, ha a tulajdonjog javára bekebelezetett, mert a tulajdonjog bekebelezése a vételár teljes kifizetésének vélelmét állítja fel. A fél ez esetben

könnyű szerrel bizonyíthat, mert csupán csak a telek-könyvi bekebelezésre kell hivatkoznia. Természetesen az ellenfélnek viszont jogában áll azoknak a tény-állításoknak a felsorakoztatása és bizonyítása, melyek a vélelem megdöntésére és ezzel a bíróban egy más meggyőződés kialakulására vezethetnek.

IV. A-bizonyítás felvétele.

A bizonyítás felvétele a polgári pernek az a fontos szaka, melynek során a bíró a bizonyító eszközök közvetlen észlelése körébe vonja. A pernek ez a szaka azért bír különös jelentőséggel, mert a bizonyítás eredményeként hozza meg a bíróság az ítéletet.

A polgári perrendtartás a bizonyítás felvételét részletesen szabályozza.

A Pp. 274. §. mindenekelőtt kimondja, hogy a bizonyítást a bíróságnak a szóbeli tárgyalás folyamán kell felvennie és a bizonyítás felvételt csak kivételesen - a törvényben meghatározott esetekben bizhatja kiküldött vagy megkeresett bíróra. A polgári perrendtartásnak ez a rendelkezése, -amint azt a törvény miniszteri indoklása is kiemeli- az eljárás közvetlenségének folyománya.

Ha a bizonyító eszközök az tárgyaláson nem állnak a bíróság rendelkezésére, és a bizonyítás felvételének elrendelése következtében a tárgyalást el kell halasztani, a bíróságnak a bizonyításfelvételt elrendelő végzésében a bizonyítandó tényeket és eszközö-

ket is meg kell jelölni./Pp.275.§./

A perrendtartásnak ez a rendelkezése nagyban megkönnyíti a bíró számára az ítélet megszerkesztését. A pontosan megfogalmazott bizonyítást elrendelő végzések ugyanis az ítéleti tényállás kiegészítő részévé válnak. Így a bíróságnak nem kell a szóbeli eljárás teljes menetét teljes részletességgel előadni az ítéletben, hanem ehelyett hivatkozik a bizonyításfelvételt elrendelő végzésre, melyből kétségtelenül kitűnik, hogy a bíróság a felek által előadott peranyagból mire helyezett súlyt. Megnagrad azonban a bíróságnak az a kötelezettsége, hogy a felek által szóbeli tárgyaláson felajánlott de a bíróság által mellőzött bizonyítékokat, valamint az elutasított kérelmeket az indoklásba felvegye, továbbá részletesen kifejtse az elutasítás, illetve a mellőzés okait.

A mi perrendtartásunkban a bizonyításfelvételt elrendelő végzés nem osztja ketté a per érdemének tárgyalását. A bíróság ugyanis nincs kötve a bizonyítást elrendelő végzéséhez -/Pp.276.§.1.bek./ - hanem attól részben vagy egészben eltérhet. Ha azonban a bíró eltért a bizonyításfelvételt elrendelő végzéstől, az eltérés okát az ítélet indoklásában részletesen ki kell fejtenie. Természetesen a bíróság nemcsak elállhat a végzésétől, hanem azt ki is egészítheti miután nincs kötve hozzá. Miután a bizonyító eljárás során a felek nincsenek elzárva új tényállítások és bizonyító eszközök előterjesz-

tésétől, így a per ténybeli és bizonyító anyaga változhatik. Ezek után a bíróságot sem lehetne elzárni a bizonyítás kiegészítésének elrendelése jogától. A Pp. 276. §. 2. bekezdése kifejezetten megengedi a bizonyításfelvétel kiegészítését sőt megismétlését is.

A felvett bizonyítás megismétlése különösen akkor válik szükségessé, ha a kiküldött vagy megkeresett bíró által felvett bizonyítást a perbíróság nem tartja kielégítőnek és közvetlenül maga akarja észlelni a bizonyító eszközöket. Előfordulhat ugyanis, hogy a kiküldött vagy megkeresett bíró által kihallgatott tanúk vallomásaiban olyan eltérések, ellentmondások, vagy homályos részek vannak, hogy azokat csak a teljes peranyagot ismerő perbíróság által történt újabb kihallgatással fogyanatosításával lehet eloszlatni.

Mint fentebb már érintettük, a bizonyítás felvétele polgári perrendtartásunk szerint történhetik a perbíróság előtt, kiküldött vagy megkeresett bíró előtt, de történhetik külföldön is.

Ha a bíróság kiküldött bíróra bizza a bizonyítás felvételét, az azt elrendelő végzésben névszerint is megnevezi a kiküldött bírót és a bizonyításfelvétel határynapját is kitűzi, de annak kitűzését a kiküldött bíróra is bizhatja. A kiküldött bíró hatásköre csak a bizonyítás felvételére terjed ugyanis ki, miután azonban nem lenne célszerű a kiküldött

bíró kezét teljesen

biró kezét teljesen megkötni és ezzel a peres eljárás időtartamát meghozsszabbítani. Éppen ezért perrendtartásunk meghatározza azt az intézkedési jogkört, amellyel a kiküldött bíró élhet.

Mint említettük, maga a perbiróság is kitűzheti a bizonyítás-felvétel határnapját. Meg történhetik azonban, hogy valamely oknál fogva a bizonyítás felvétel a kitűzött határnapon egyáltalán meg sem kezdődhetik, vagy pedig nem fejezhetődik be. A per tartamának indokolatlan eljárásával járna, ha ilyen esetekben is a perbiróságnak kellene intézkedni új határnap kitűzése iránt. Éppen ezért a Pp. 281. §-a az új határnap kitűzésére a kiküldött bírót jogosítja fel.

A kiküldött bíró jogkörébe esik továbbá, hogy ha az előtte folyó bizonyításfelvétel során valamely belföldi bírósághoz szolló további megkeresés szükségessége merül fel. Ez esetben a megkeresést a kiküldött bíró intézi el /:Pp.278.§.:/.

A bizonyítás felvétel során felmerült vitás kérdések elintézésé a perbiróság feladata. Ez az általános szabály, amely alól azonban a Pp.282.§-a szerint kivételnek van helye. Nevezetesen, a kiküldött bíró előtti bizonyítás felvétel során a bizonyítás felvétel folytatására befolyással bíró vitás kérdések merülnek fel; a kiküldött bíró ezekben is dönthet, ha a döntést a törvény az ő hatáskörébe utalja. Így a kiküldött bíró határoz pl. a szakértő kinevezése, kizárása, felmentése, véleményfelvilágosítás kérdésében.

Felek a kiküldött bíró előtti bizonyítás felvételénél jelen lehetnek, ebből a célból őket a kitűzött határnapról értesíteni kell. Ha azonban szabályszerűen értesített felek a határnapon nem jelennek meg, a bizonyítás felvétele távollétükben is foganatosítható.

A Pp. 280. §.-ának második bekezdése azonban lehetőséget nyújt a felek távollétében lefolytatott bizonyítás megismétlésére, valamint kiegészítésére is. De ennek elrendelését két feltétel együttes fennforgásához köti: 1./ A félnek valószínűvé kell tenni, hogy önhibáján kívül nem volt jelen, 2./ hogy a bizonyítás felvétele éppen emiatt hiányos. Ésszerű és minden tekintetben méltányos rendelkezés még a Pp. 280. §.-ának, hogy a fentiek szerinti megismételt vagy kiegészített bizonyításfelvétel költségeit a kérelmező félre hárítja.

Megjegyzendő, hogy a kiküldött bíróra vonatkozó fentebbi rendelkezések teljesen azonosak a megkeresett bíróra vonatkozó szabályokkal, mert a perrendtartás a kiküldött és megkeresett bírót együtt említi mindazokban a szakaszokban, melyekben hatáskörüket megállapítja.

Perrendtartásunk gondoskodik arról is, hogy a kiküldött, vagy megkeresett bíró előtti bizonyításfelvétel a szóbeli tárgyalás menetét ne akadályozza. Éppen azért elrendeli, hogyha a bizonyításfelvétel foganatosíthatása kétségesnek mutatkozik, vagy bizonytalan ideig tartó akadályba ütközik, a bíróság

már a bizonyításfelvétel elrendelésekor, vagy utobb is, bármely fél kérelmére a tárgyalás folytatására határnapot tűzhet. Ilyen esetben a bizonyításfelvételtől készített jegyzőkönyvet azonnal figyelembe kell venni, ha az annak a tárgyalásnak a bezárása előtt érkezik meg, amely a fennforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi. Ha viszont a bizonyításfelvétel befejezésének ideje előre megállapítható, a perbiróság már a kiküldés, vagy megkeresés elrendelése alkalmával tűz ki határnapot a szóbeli tárgyalás folytatására.

Előfordulhat, hogy valamely tényállítás valóságának igazolására külföldön kell bizonyításfelvételt fogamatositani. A külföldi államok megkeresésére vonatkozó szabályokat csak általánosságban tartalmazza a Pp. 283. §.-a. A részletes eljárási szabályokat azonban a különböző nemzetek között e tárgyban kötött egyezmények foglalják magukban. A perrendtartásnak idevonatkozó szabályai közül különösen kiemelendő, hogy a külföldön fogamatositandó bizonyításfelvétel elrendelését a bíróság az ellenfél kérelmére mellőzheti, ha a felek meghallgatása után az látszik valószínűnek, hogy a bizonyításfelvétel elrendelése eredményre nem fog vezetni. Ez a rendelkezés is azt a célt szolgálja, hogy a per befejezését külföldön fogamatositandó alaptalan bizonyítási kérelmekkel ne le-
hessen hátráltatni.

A bizonyítással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy annak felvételére és eredményére a felek az ügy érdemének folytatólagos szóbeli tárgyalásán észrevételeiket megtehetik. A birói gyakorlat szerint azonban a bíróság nem köteles erre őket külön felhívni, csupán arról kell gondoskodnia, hogy észrevételeiket a Pp. 285. §.-a értelmében megtehessék.

V. A bizonyító eszközök fogalma és a bizonyító eszközök egyenként.

/Tanúk, okiratok, szemle, szakértők, a fél eskü alatti kihallgatása és a fél esküje./

A bizonyítás kérdésének részletes szabályozása után polgári perrendtartásunk IX-XIII. fejezetében a bizonyító eszközökről rendelkezik.

Mint fentebb már kiemeltük, a bizonyításnak az a célja, hogy a bíróságot valamely tagadott perbeli tényállítás valóságáról meggyőzze. A bíróságban ez a meggyőződés kétféleképpen alakulhat ki és pedig vagy közvetlen észlelés alapján, válik előtte kétségtelenné a tagadott tényállítás, vagy pedig az észlelt tényköörülményekből következtet a tényállítás valóságára.

Azokat az eszközöket, amelyek felhasználásával a tényállítás valóságának vagy valótlanságának észlelése a bíróság számára lehetővé válik, ugyyszintén amelyek alapján a bíróság olyan tényköörülményeket észlel, amelyekből következtetés útján mérlegelheti

hogy a tényállítás megfelel e a valóságnak: bizonyító-eszközöknek nevezzük.

A bizonyító eszközök azonban önmagukban még nem alkalmasak arra, hogy a bíróság meggyőződését előidézzék, éppen azért az szükséges, hogy a bizonyító eszközök valamely ténykörülmény észlelését is lehetővé tegyék.

Ezek a bizonyító eszközök: a tanúk, okiratok, szemle szakértők a fél esküalatti kihallgatása és a fél esküje.

a./ Tanúk.

A polgári perben két fél szerepel éspedig a felperes és az alperes. Természetesen lehet több felperes és több alperes is, tehát ugyanabban a minőségben több személy szerepelhet, de a felperesen és alperesen kívül más fél a polgári perben nincs. A fél az a személy, aki a keresettel érvényesített jognak jogosított, vagy kötelezett alanya. A fél, vagy a törvényes képviselője sohasem lehet tanu, mert ha a felet kérelemre vagy hivatalból bizonyító eszközü kivánja felhasználni a bíróság, csak félként eskü alatt halgathatja ki, de így is csak egyéb bizonyítékok hiányában, vagy a bizonyítékok kiegészítése végett. A fentiekből következik, hogy aki nem peres fél csak az lehet tanu.

Az a fél, aki valamely tényt tanuval akar bizonyítani, köteles a bizonyítandó tényt megjelölni, és a tanut akként megnevezni, hogy a tárgyalásra megidézhető legyen. A fél a szóbeli tárgyalásra magával is viheti a

tanut és ilyen esetben ha a tanu kihallgatása tényleg szükségesnek mutatkozik, a bíróság köteles kihallgatni.

Tanukihallgatás azonban nemcsak kérelemre, de hivatalból is elrendelhető. Ha ugyanis a feleknek akár csupán az előkészítő iratban foglalt előadásaiából, más bizonyításfelvétel eredményéből, vagy a per egyéb adataiból kitűnik, hogy a tényállás felderítése vagy ténykörülmény bizonyítása tanukihallgatás útján lehetséges, azt hivatalból is elrendelhetik. Előfordulhat, hogy valamelyik fél pl. előkészítő iratában felsorakoztatja azokat a bizonyítékokat, amelyek szerint elegendők ahhoz, hogy a bírót tényállításának valóságáról meggyőzzék, épen ezért tanuk megjelenését mellőzi, előadásából kitűnik azonban, hogy a tényállítás tanuval is bizonyítható. Ha mármost a bíró úgy látja, hogy a felsorolt bizonyítékok nem alkalmasak meggyőződésének kialakítására a Pp. 288. §.-ának második bekezdése alapján a felet felhívhatja a tanu megnevezésére kihallgatásának elrendelése céljából. Ha a fél a felhívás ellenére a tanut elegendő ok nélkül nem nevezi meg, ennek a körülménynek a döntésre való befolyását a bíró a Pp. 270 §.-a szerint itéli meg. A Pp. 288. §.-a természetesen nem ad jogot a bírónak arra, hogy nyomozást teljesítsen. Ha tehát nem tűnik ki a per anyagából, hogy a döntő ténykörülményre vonatkozólag tanuk vannak, a bíró tanuk után nem nyomozhat.

Perrendtartásunk egyik fontos alapelvének folyománya, hogy a tanukihallgatás a perbiróság előtti szóbeli tárgyaláson történik. Vannak azonban olyan rendkívüli körülmények, amelyeknek fennforgása esetén ettől az alapelvtől el kell térni.

Ezeket a kivételeket a Pp. 289. §.-a sorolja fel. Ezt kiegészítette előbb a Ppn. 10 §.-a, majd pedig a Te. 17. §.-a és pedig az utobbi azzal a rendelkezéssel, hogyha a per tárgyának értéke 1000 P-n aluli vagy ha valamelyik fél szegényjogon perel a tanut rendszerint lakóhelyén kell kihallgatni. Ez a rendelkezés költségkimézés céljából volt szükséges mert a tanuköltségek sokszor a pertárgyértékkel arányban nem álló mértékben terheltek a per vesztesztettet. Szegényjogon folyó perekben pedig a tanuk i letményeinek előlegezése a Pp. 113. §.-ának negyedik pontja szerint az államkincstár kötelessége, s ez igen sok esetben azt jelentette, hogy a költségek az államkincstárt véglegesen terheltek.

Minthogy a tanuzás közpolgári kötelesség, ezért a megidézett tanu köteles a bíróság előtt megjelenni.

Polgári perrendtartásunk minden körülmények közt biztosítani kívánja, hogy a tanu a bíróság által kihallgatható legyen. Ezért a 290. §. második pontja úgy rendelkezik, hogy azokat akik aggkoruk betegségük testi fogyatkozásuk vagy más ok miatt az idézésen nem jelenhetnek meg, lakásukon kell kihallgatni. Az olyan tanuval szemben pedig, aki az idézésen nem jelenik meg, -és nem tartozik az előbb felsoroltak közé sem, - a

296. §. felhatalmazza a bíróságot, hogy elmaradás miatt megtorló intézkedéseket alkalmazzon és megjelenést kikényszerítsen.

A bíróság elé idézett tanu köteles vallomást tenni. Ezen szabály alól két kivétel van. A 298. §. részletesen felsorolja azokat a személyeket, akiket bizonyos kérdésekre nézve tanuként nem szabad kihallgatni, a 299. §. pedig azoknak az egyéneknek a körét határozza meg, akik jogosultak a tanuságtétel megtagadására és pedig minden kérdésre, vagy csupán csak egyes kérdésekre nézve.

A perbíróság a Pp. 308. §.-a szerint azt is elrendelheti, hogy a tanu a kihallgatáskor birtokában levő és az ügyre vonatkozó okiratokat mutassa fel vagy tölje, hogy a felmutatott okirat másolatát az iratokhoz csatolják. Sőt azt is elrendelheti a perbíróság, hogy a felmutatott okiratok bizonyos időn át eredetben csatoltassanak az iratokhoz illetve a bíróságnál letéve maradjanak. A tanu ezen kötelesség alól csak akkor van felmentve, ha a tanuságtételt is megtagadhatja, valamint akkor, ha az okiratot egy a perben nem álló harmadik személy nevében bírja.

A kihallgatott tanu köteles vallomására esküt tenni vagy ha az vallási meggyőződésével ellenkezik vallomását ünnepélyes fogadással megerősíteni. E szabály alól is vannak kivételek, melyeket a Pp. 312 §. sorol fel. A gyakorlati életben bizonyító eszközök közül a tanunak van a legnagyobb jelentősége, mert a perek jelentős százalékában szinte kizárólag ta-

40.
nukkal történik a bizonyítás. A Pp. 306. §.-ában meghatározott általános kérdések megválaszolása után a bíróságnak módot kell adni arra, hogy a tanu mindazt, amit a bizonyítandó tényköörülményekre nézve tud, összefüggően előadhassa. Ennek során ugyanis a bíró következtetést vonhat a tanu egyéniségére és arra, hogy képes e észlelését hiven és elfogulatlanul előadni. Természetesen megvan a joga a bírónak arra, hogy a tanu terjengős vagy az ügyre nem tartozó előadását megfelelő kérdésekkel a helyes mederbe terelje. A tanukihallgatás eredményét a bírónak pontosan mérlegelni kell és az így kialakult meggyőződését az ítélet indoklásába kell foglalnia.

b./ Okiratok.

A polgári perben okirat alatt olyan tárgyat értünk, mely emberi gondolatokat írásjelekkel fejez ki. Hogy milyen anyagból készült és milyen nyelven írták az okirat fogalmát nem érinti. Az sem tartozik az okirat fogalmához, hogy a kiállítója azt aláírja. Az aláírásnak csak a bizonyító erő és az okirat valóságának vélelme szempontjából van jelentősége.

Bizonyító ereje azonban csak a valódi okiratnak van. Tehát a bizonyításnál mindenekelőtt azt kell eldönteni, hogy az okirat valódi e vagy sem. A Pp. 335. §.-a szerint a közokiratot, ha tartalma és alakja szerint ilyenül jelentkezik, az ellenkező bizonyításáig valódinak kell tekintenil. A magánokirat valódiságát -ha azt az ellenfél a szóbeli tárgyaláson tagadja- min-

-dig bizonyítani kell és pedig annak a félnek, aki az okirattal akar bizonyítani. Ezt a bizonyítást azonban a Pp. 337. §.8a nagymértékben megkönnyíti, mert ha a magánokirat aláírását nem tagadják, vagy bebizonyítják, az aláírást megelőző szöveget az ellenkező bebizonyításáig hamisítatlannak kell vélelmezni kivéve ha az okirat külső hiányai vagy rendellenességei ezt a vélelmet lerontják.

A perrendtartásnak ez a szakasza egyfelől valódi, másfelől hamisítatlan okiratról tesz említést. A két fogalom nem azonos. A valódiság azt jelenti, hogy az okiratot a kiállító irta alá. Megtörténhet azonban az, hogy valaki a valódi okirat tartalmát utólag megváltoztatta, tehát meghamisította. Ha ez a hamisítás első megtekintésre nem vehető észre, az okiratot a bíróság mindaddig, aggálytalannak tekinti, amíg a hamisítás bizonyítást nem nyert.

Amennyiben az okirat valódiságához kétség nem fér, következőleg az döntendő el, hogy mit bizonyít az okirat. A Pp. 315. §.-ából kitűnően az okirat egyfelől azt bizonyítja, hogy kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot tette, másfelől pedig hogy a kiállító nyilatkozata a valóságnak megfelel. A Pp. 315. §1-a szerint a közokirat mindakettőt bizonyítja. A magánokirat azonban a Pp. 317. §.-a szerint csak azt bizonyítja, hogy a kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot tette. Minthogy a bizonyítás tárgya csak tényállítás lehet ennél fogva az okirat bizonyító

ereje is csak ténykérdésre terjedhet ki nempedig jogkérdésre. Az okirat tartalma eszerint csak valaminek a megtörténtét bizonyíthatja, azt azonban nem, hogy a bizonyító felet valamely jog megilleti.

Az okirat közvetlenül bizonyíthatja azt a jogi tényt, amelyhez valamelyik fél bizonyos jogi hatást kíván fűzni, vagypedig csak olyan tényközlést bizonyít, amelyből következtetés vonható a döntő jogi tény valószínűsége. A Pp. 315. §.-a szerint vannak olyan okiratok, melyek nyilatkozatot, vagy hatósági intézkedést tartalmaznak és vannak olyan okiratok, amelyek csak valaminek a tudomására vonatkozó közlést foglalnak magukba. Ehez képest a jogi irodalom rendelkező és tanúsító okiratokat különböztet meg. Mindkettő lehet közokirat vagy magánokirat.

A rendelkező okirat vagy közhatósági intézkedés vagy határozatot vagypedig a kiállítóknak olyan akaratkijelentését tartalmazza, amely lehet jogalapító, jogváltoztató vagy jog megszüntető tény. A rendelkező okirat eszerint: intézkedés határozat, vagy jogi hatályt célzó akaratkijelentés megtörténtét bizonyítja és pedig mind a kiállítóval mint mindenki mással szemben. A rendelkező okirat is tartalmaz azonban tanúsító részt mert az okirat kiállításának helye és ideje annak tanúsítása, hogy hol és mikor keletkezett.

A tanúsító okirat a rendelkező okirattal szemben csupán a kijelentés valóságát bizonyítja. Ha a tanúsító

okirat közhatóság által hivatalos hatáskörében vagy közhitelességgel felruházott személy által ügykörén belül kiállított jogosulat teljes bizonyító erejű. Ezzelszemben a tanusító magánokirat csak a nyilatkozat megtörténtét bizonyítja; arra vonatkozólag azonban, hogy a nyilatkozatban foglaltak a valóságnak megfelelnek e a tanusító magánokirat csak annyi bizonyítóerővel bír, amennyi bizonyítóereje van az okiratot kiállító nyilatkozatának olyan esetben, amikor azt élőszóval teszi.

A Pp. 315. §.-a meghatározza a közokirat kellékeit egyben szabályozza a tartalmi és alaki bizonyító erejét. A kellő módon kiállított közokirat teljesen bizonyítja azt, hogy a benne foglalt intézkedés határozat nyilatkozat vagy tanusítás az okiratot kiállító hatóságtól vagy közhitelű személytől ered. Bizonyítja egyben azt is, hogy a közhatóság vagy közhitelű személy által tanusított nyilatkozatok vagy egyéb tények a valóságnak megfelelően tanusítottak. Az ilyen alakban kiállított közokiratot a Pp. 355. §.-a szerint az ellenkező bizonyításáig valódinak kell tekinteni.

A Pp. 316 §.-a szerint a közokirattal szemben is megengedett az ellenbizonyítás. Ez a rendelkezés azonban nem gyengíti a közokiratnak a megbízhatóságát márcsak azért sem, mert az ellenbizonyítás a gyakorlatban ritkán fordul elő. Az ellenbizonyítás lehetőségét azért kellett megadni, mert előfordulhat, hogy a közhatósági ill. közhiteli személy

tévesen értette meg a nyilatkozatot vagypedig tévedett a tény észlelésében.

A Pp. 317. §1-a a magánokirat bizonyítóerejét határozza meg. Nevezetesen csak a sajátkezűleg irt és aláirt vagy sajátkezűleg két tamu jelenlétében aláirt illetőleg az aláírás elismerését tartalmazó vagy a bíróság illetve közjegyzőileg hitelesített aláírásu vagy közjegyi okiratot tekinti teljes bizonyítóerejű magánokiratnak. Külön szabályt tartalmaz a Pp. 317 §-a arra vonatkozólag, ha a kiállító olvasni nem tud, vagy ha az okirat nyelvét nem érti. Ilyen esetben az előttemezésen vagy hitelesítésen kívül még az is szükséges, hogy a jelenlévő tanúk illetve hitelesítő személy az okirat tartalmát a kiállító által értett nyelven megmagyarázzák és ennek megtörténtét az okiraton illetve a hitelesítési záradékban tanusítsák.

A Pp. 317. §.-a szerint teljes bizonyító erejű magánokirat a bejegyzésre köteles kerekedő cégével aláírott is. Az olyan magánokirat bizonyítóerejét, amely nem a Pp. 317. §.-ban meghatározott alakban van kiállítva a bíróság szabadon mérlegeli. /Pp. 318 §./

Az okirattal való bizonyítás módját a Pp. 323. §. úgy szabályozza, hogy a bizonyítékul szolgáló okiratot a tárgyaláson fel kell mutatni. Az eredeti okirat felmutatása a szabály de ha sem a bíróság sem azfellenfél nem kívánja lehetséges a másolatban vagy esetleg kivonatban való felmutatás.

A Pp. egyik fontos vezéreszméje hogy a perelintézés ne vegyen túl hosszú időt igénybe. Ezt a célt szolgálja

többek között a 330.§. ama rendelkezése is, hogy ha a fél megszerezhető okirattal bizonyíthat valamely ténykörülményt : a bíróság egyéb bizonyítást mellőzhet. Ilyen esetben tehát a bíróság elutasíthatja a félnek tanuk kihallgatása iránti kérelmét és ezzel elejét veheti a per indokolatlan elhuzásának.

c./-Szemle.-

Szemle elrendelésére és foganatosítására a polgári perben azért lehet szükség, hogy egy bizonyos tárgy megtekintése után, a bíróság közvetlenül szerezzen meggyőződést valamely állított tény valóságáról. Ha ehhez az észleléshez különös szakértelemre van szükség, a bíróság szakértőt vesz igénybe.

Perrendtartásunk szerint a szemle megtartását a felek indítványozhatják, de a bíróság hivatalból is elrendelheti a tényállás felderítése vagy a felek között vitás tényállítások felderítése végett, ha a per adataiból, vagy a feleknek csupán az előkészítő iratba foglalt előadásaiából, vagy más bizonyításfelvétel eredményéből kitűnik, hogy a szemle a tényállás felderítésére vagy bizonyítására szolgálhat.

/ Pp.341.§./

A szemlét általában a perbíróságnak kell foganatosítania, de fontos célszerűségi okokból azt kívül - dött vagy megkeresett bíróra is bízhatja.

A szemletárgy felmutatásának kötelességét a Pp.részletesen szabályozza és azzal nemcsak a feleket, hanem a perben nem álló harmadik személyt is terhe-

li.

Ha a szemletárgy valamelyik fél birtokában van - és pedig akár a bizonyító fél, akár az ellenfél birtokában - de annak felmutatását megtagadja, vagy a szemlét más módon meggátolja, úgy a bíróság a Pp. 270. §. szerint itéli meg ennek az ügy eldöntésére való befolyását. Emellett azonban a Pp. 342. §-a megadja a bíróságnak azt a lehetőséget is, hogy ha a fél a szemletárgy birtokát tagadja, őt eskü alatt kihallgathassa a tagadás valóságának, ugyyszintén a tárgy hollétének körülményeire, valamint annak kiderítése céljából, hogy a szemletárgyat nem-e szándékosan semmisítette meg, vagy tette hasznavehetetlenné.

Ha a szemletárgy egy perben nem álló harmadik személy birtokában van, ez rendszerint köteles a szemletárgyat felmutatni, illetve turni, hogy a szemlét megtartsák. A Pp. 344. §-a azonban jogot ad a harmadik személynek a szemle megtartásának az ellenzésére, ha abból rá, vagy más olyan személyre, akinek a nevében a tárgyat bírja, kár vagy jelentékeny sérelem származik. Az ellenzés okát azonban valószínűvé kell tenni. Kárnak említi a miniszteri indoklás pld. azt, ha a szemlével ipari, vagy műszaki titkot hoznának nyilvánosságra, vagy ha a szemle falak lebontását tenné szükségessé. Jelentékeny sérelem lehet pld. a súlyos beteg nyugalmanak megzavarása.

Ha a szemlét harmadik személynél az ő közreműködése nélkül is meg lehet tartani, a szemle határnapjára meg kell ugyan idézni, de a szemlét távollétében

is, sőt szükség esetén karahatalom igénybevételével is meg lehet tartani, házkutatás azonban nem fogantatosítható. Amennyiben a harmadik személy közreműködése nélkül a szemlét nem lehet fogantatosítani a perbiróság elrendelheti a harmadik személy tanukénti kihallgatását. A perbiróság elrendelheti továbbá, hogy atanuként megidézett személy költség nélkül a bíróság elé vihető kisebb szemletárgyat a tárgyalásra vigye magával.

A tanuként kihallgatandó személy csak akkor tagadhatja meg a tanuságtételt, és a szemletárgy felmutatását, ha vagy a tanuságtétel megtagadásának valamely sete forog fenn, vagy pedig a személy a szemletárgyat nem a saját nevében bírja. A megtagadás jogosultsága felől csak a perbiróság határozhat.

d./-Szakértők.

A bíróság gyakran kerül olyan helyzetbe, hogy a vitás tényállítás valóságát vagy valótlan-ságát a saját ismeretei alapján nem állapíthatja meg. Módot kell tehát adni arra, hogy a különleges elméleti és gyakorlati szaktudást igénylő kérdések eldöntése céljából a bíróság megfelelő szakismeretekkel rendelkező egyének segítségét igénybe vehesse. Azokat a személyeket akiket a bíróság saját ismereteinek kiegészítése, illetve pótlása céljából igénybe vehet, szakértőknek nevezzük. A Pp. 350. §-szerint, ha a perben jelentős ténykérdés megítéléséhez, vagy szemle teljesítéséhez olyan különös szakértelem szükséges, mellyel a bíróság

nem rendelkezik, a bíróság egy vagy több szakértőt nevez ki. A bíróság a szakértők kinevezése tekintetében a felek akaratához csak annyiban van kötve, hogy ha a felek a szakértő személyében megegyeztek, ezeket köteles alkalmazni. Ámde a szakértők számát a bíróság ilyen esetben is korlátozhatja. Egyébként a szakértők számának a megállapítását a törvény a bíróságra bizza. Csupán azt az általános jellegű utasítást adja, hogy a szakértők számának megállapításánál figyelemmel kell lenni a per tárgyának az értékére.

Mivel a szakértő a bíróság hiányzó ismereteinek pótlására, illetve kiegészítésére van hivatva, ennél fogva a szakértőre nézve a perrendtartás ugyanazon kizárási és aggályossági okokat állapítja meg mint a bíróra nézve. Emellett a szakértőkre - amennyiben ezt a szakértői minőség egyáltalán lehetővé teszi - a tanukra vonatkozó rendelkezéseket is alkalmazza a törvény.

Ezek szerint tehát a perrendtartás sajátos helyzetet teremt a szakértők számára azáltal, hogy egyfelől a bírákra, másfelől a tanukra vonatkozó rendelkezések alkalmazását írja elő velük szemben. Ez a szabályozás azonban nem azt jelenti, hogy a szakértők és tanuk szerepe egyforma a polgári perben. A legfontosabb különbség köztük az, hogy a tanuk a perben arról tesznek vallomást amit korábban, még a per megindítása előtt észleltek, ellenben a szakértők a perben történt észleleteik alapján teszik meg nyilatkozatukat, kivéve azt az esetet, ha csupán olyan elméleti v. gyakorlati szakismeretről kell a bírót felvilágosítani, melyhez még

perbeli észlelés sem szükséges. Ez a magyarázata annak, hogy amikor a szakértő személyek olyan el múlt tényköörülményről vagy állapotról adnak felvilágosítást, melynek észleléséhez szakértelem volt szükség tanuknak és nem szakértőknek kell őket tekinteni,. Ehez képest tanuként is kell őket kihallgatni /:Pp.366.§:/.

A polgári perrendtartás szakértői véleményadás kötelezettségét nem teszi általánossá és véleményadásra csak azt kötelezi, aki az illető szakmában véleményadásra állandóan alkalmazva van, vagy aki az illető szakmát keresetképen gyakorolja. Mivel a szakértőnek a konkrét tervek kapcsán kell véleményt nyilvánítania, szükséges, hogy a peranyagát kellő mértékben megismerhesse. Ezért a Pp. 359.§-a úgy rendelkezik, hogy azokat az iratokat és egyéb segédeszközöket, amelyekre a véleményének előterjesztése végett szüksége van, a szakértővel közölni kell. Emellett még igen széleskörű indítványozási jogot is biztosít a törvény a szakértőnek abból a célból, hogy véleményét legjobb tudása szerint készíthesse el. Indítványozhatja nevezetesen a felek meghallgatását tanuk kihallgatását okiratok és szemletárgyak felmutatását vagy megszerzését. Sőt a bíróság engedelmével a felekhez vagy a tanukhoz közvetlenül is intézhet kérdéseket

A szükséges tájékozódás után kerül sor a szakértői vélemény előterjesztésére. A vé-

leményt a perbiróság illetve a kiküldött vagy megkeresett vagy kiküldött bíró előtt szóval kell előterjeszteni, de elrendelhető a szakvélemény írásban történő előterjesztése is. Ha a szakértői vélemény előterjesztése írásban történt, úgy a perbiróság, mint a kiküldött vagy megkeresett bíró elrendelheti a szakértő szóbeli meghallgatását további felvilágosítás céljából.

Ha a bíróság úgy találja, hogy az adott szakvélemény nem kielégítő a véleményadást ugyanazzal a szakértővel megismételheti, vagy pedig más szakértőt hallgathat meg. Ez a jog azonban csak a perbiróságot illeti meg. Kiküldött vagy megkeresett bírót azonban nem, mert csak a perbiróság állapíthatja meg, hogy a szakvélemény elegendő alapot nyújt-e az ügy eldöntésére.

E/-A fél eskü alatti kihallgatás
és a fél esküje.

A fél eskü alatti kihallgatása a Pp. szerint bizonyító eszköz, melynek eredményét a bíróság szabadon mérlegeli.

A fél eskü alatti kihallgatását a bíróság akár hivatalból, akár kérelemre elrendelheti, ám-de nem minden esetben, hanem csak akkor ha döntő tényköörülményre nézve a bizonyíték kiegészítése szükséges, vagy pedig, ha más bizonyíték egyáltalán nem áll rendelkezésre./:Pp.368§.:/.

Azt, hogy a döntő tényköörülményre a bizonyítékok

Kiegészítése szükséges-e, a bíróság a Pp.270. §-a értelmében belátása szerint állapítja meg. Tehát belátása szerint dönt a fél eskü alatti kihallgatásának elrendelése kérdésében is. E vonatkozásban elfoglalt álláspontját azonban az ítélet indoklásában ki kell fejtenie. Az hogy más bizonyíték nem áll rendelkezésre, nemcsak azt jelenti, hogy a felek semmiféle bizonyítást nem ajánlottak fel, de ezen túlmenően azt is jelenti, hogy a bíróság sem észlelt a perben hivatalból igénybevehető bizonyítók eszközét.

Kár vagy elmaradt haszon mennyiségének megállapítása végett hivatalból is elrendelheti a bíróság a fél eskü alatti kihallgatását./Pp.372.§./Amennyiben ezt elrendelte, nem köteles a kihallgatott fél megeskütése előtt a másik felet kihallgatni, mert ez esetben az eskü nem a jogalap eldöntésére, hanem csupán az elmaradt haszon vagy a kár mennyiségének meghatározására szolgál.

Az a fél, aki vagyont, ennek alkotórészét, adósságot, vagy bizonyítók eszközét köteles felfedezni, erre az ellenfél kérelmére a szóbeli tárgyalás folyamán eskü alatt kihallgatható - rendelkezik a Pp.373.

§-a. Az eskü alatti kihallgatás elrendelése nem kötelező, de az erre irányuló kérelem mellőzésének indokait az ítéletben elő kell adni. A Pp.373. §-ának fennforgása esetén az ellenfél kihallgatása nem kaphat helyt, mert a felfedezés körülményeire

csak az nyilatkozhatik aki a felfedezendő tárgyakat jogosulatlanul elrejtette.

Az eskü alatti kihallgatás mint bizonyító eszköz csak a fél illetve törvényes képviselője ellen fogánatosítható.

Mínthogy a fél eskü alatti kihallgatásának elrendelése a perbiróság szabad belátására van bízva, így a bíróság a felek kérelmére sem köteles azt elrendelni.

A Pp.371.§-a értelmében ,ha a bíróság mind a két felet kihallgatja,a kihallgatás után dönti el, hogy melyik felet bocsássa vallomásának esküvel való megerősítésére.A bíróság ezen döntését a per egész anyagának gondos mérlegelése alapján hozza meg.A most hivatkozott szakasz azt a további rendelkezést is tartalmazza azonban,hogy ha a döntő tényköörülményre nézve más bizonyíték nem áll rendelkezésre,a bíróság mind a két fél kihallgatása esetében is a bizonyító felet csak akkor bocsássa esküre,ha a körülményeknek a Pp.270.§.szerinti mérlegelése után úgy találja,hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek,vagy ha az ellenfél az eskü letételét megtagadja.

A fél eskü alatti kihallgatása a Pp.375.§-a szerint ugyanolyan módon történik mint a tanúk kihallgatása.Az 1912.é.LIV.tc.95.§.szerint a fél eskü alatti hamis vallomása esetén a btk-ban a

hamis tanuzásra megállapított szabályokat kell alkalmazni.

Amennyiben az eskü alatti kihallgatásra megidézett fél nem jelenik meg a tárgyaláson, vagy a vallomást egészben v. részben, vagy az eskü letételét megtagadja, ennek a körülménynek a tényállítás valóságára v. valótlanóságára való befolyását a bíróság a Pp. 270. §-szerint ítéli meg.

A fél esküjéről a Pp. 377. §-a rendelkezik. Eszerint a felek megállapodhatnak abban, hogy a döntő ténykö-
rülmény valósága v. valótlanósága valamelyik fél -
nek v. harmadik személynek az esküjétől tétessék-
függővé.

Perrendtartásunknak ezt a rendelkezését az teszi in-
dokoltá, hogy a felek közti egyezséget lehetővé kell
tenni. Éppen ezért módot kell nekik adni arra, hogy
ha úgy kívánják, a közöttük lévő jogvita ne bírói
döntéssel, hanem valamelyikük v. egy harmadik sze-
mély esküjével érjen véget. A Pp. 377. §. 2. bek. szerint
ezen eskü úgy meggyőződésre, mint ténykörményre néz-
ve tehető.

A bíróságnak, mielőtt a feleket illetve a harmadik sze-
mélyt esküre bocsátja, meg kell győződnie, hogy az
esküminta értelmét tökéletesen megértették-e? Evég-
ből az eskü szavait fel kell olvasni és szükség sze-
rint el kell magyarázni.

VI. Befejezés.

Polgári perrendtartásunk a magyar jogalko-
tás egyik mesteri alkotása, mely az elméleti kutatá-

sok és gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével tökéletesen, a kor igényeinek megfelelően szabályozza a peres eljárás alakításait.

A polgári perrendtartásoknak általában épen a legfontosabb része a bizonyítás szabályozása.

Ha a törvényhozó úgy szabályozza a bizonyítás kérdését, hogy a bíró köteles a formailag sikeres bizonyítás eredményét ítélkezésének alapjául elfogadni, akkor döntése sok esetben nem fedi az anyagi igazságot.

Ezt ismerte fel a mi perrendtartásunk amikor a 270. §-ában a szabad bizonyítás elvét fogadta el. Ezzel ugyanis lehetővé tette, hogy a bíró a konkrét per összes adatának gondos számbavételével, jogi tudása, élettapasztalata és lekiismerete alapján dönthesse el, hogy a bizonyítás eredményeként valamely tényállítás valóságát elfogadja-e vagy sem. Ám gondoskodik ezen rendelkezés arról is, hogy a bíró ezzel a lehetőséggel vissza ne élhessen, mert ugyanakkor kötelezi arra, hogy azt a gondolatmenetet, mely szerint a döntés megérlelődött, az ítélet indoklásában részletesen adja elő. Ez a biztosítéka annak, hogy a bíró a bizonyítási eljárást gondosan és az anyagi igazság kiderítésének szemelőtt tartásával folytatja le.

Perrendtartásunknak a bizonyításra és a bizonyító eszközökre vonatkozó szabályai világos és szabatos rendelkezéseket tartalmaznak. Legjobban bizonyítja ezt az a tény, hogy a törvény megalkotása óta azok módosításának vagy kiegészítésének szükségessége nem merült fel.